

2. Вихрущ, А. В., Данік, Н. А., & Христенко, О. М. (2023). Знання як цінність у системі методів навчання (на прикладі дидактичної думки Польщі). *Медична освіта*, (3), 5–14.
3. Вихрущ, А., Христенко, О., & Данік, Н. (2024). Знання в системі цінностей: минуле і майбутнє. *Науково-педагогічні студії*, 7(7), 26-39.
4. Франко І. Борис Граб. Зібрання творів у 50 томах. Т. 18. Київ: Видавництво «Наукова думка», 1978. С. 177–190.

Марія БОЙКО

*Доктор педагогічних наук, професор,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
maryboyko@tnpu.edu.ua*

Володимир БОЙКО

*Здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
vovaboyko3007@gmail.com*

ЯКІСТЬ ЯК ЦІННІСНИЙ ОРІЄНТИР СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний розвиток системи вищої освіти вирізняється динамічними трансформаціями, пов'язаними з цифровізацією, глобалізацією та інтеграцією в міжнародну академічну спільноту. В Україні ці процеси ускладнені викликами воєнного стану, масштабними руйнуваннями інфраструктури та необхідністю збереження інтелектуального потенціалу країни. За таких умов вища освіта перетворюється на стратегічний ресурс національної безпеки та основу для майбутнього повоєнного відновлення. Зауважимо, що орієнтація на якість як цінність має чіткий геополітичний та цивілізаційний контекст.

Якість освіти стає стратегічним ресурсом розвитку і розглядається не як сукупність формальних статистичних показників чи акредитаційних вимог, а як фундаментальна цінність, що визначає місію сучасного університету. Поряд із цим означене поняття має безпосередній зв'язок із прагматичними потребами держави. Вища освіта повинна оперативно реагувати на запити ринку праці, оскільки виникає колосальний запит на конкурентоспроможних фахівців. Проблематика якості як найвищої цінності та ціннісного орієнтира в освіті є предметом уваги багатьох українських дослідників. Зокрема, В. Кремень у своїх працях обґрунтовує, що якість освіти є не просто адміністративним чи економічним показником, а стратегічною цивілізаційною цінністю суспільства та головною передумовою для самореалізації кожної особистості [3].

В. Андрущенко розглядає якість освіти як складну соціокультурну та етичну категорію. У його дослідженнях якість виступає ключовим ціннісним орієнтиром для інтеграції української вищої школи в європейський простір та формування нової філософії сучасної освіти [1]. І. Зязюн стверджував, що якість освіти була нерозривно пов'язана з її гуманітарним та етичним наповненням. Учений довів, що справжня якість виявляється через духовний розвиток майбутнього фахівця та професійну культуру викладача як носія вищих цінностей [2].

Сьогодні найвища цінність – це здатність критично мислити, адаптуватися до змін та навчатися впродовж усього життя. Якісна освіта вчить не *що* думати, а *як* думати. Критеріями якісної освіти є орієнтація на особистість, а саме: індивідуальний підхід – розвиток унікальних здібностей кожного здобувача; формування компетентностей, щоб застосовувати здобуті знання для вирішення реальних життєвих та професійних завдань; виховання відповідального громадянина: емпатійного, толерантного з критичним мисленням. Тому якість як найвища цінність в освіті означає перетворення освітнього процесу з примусу на захопливий шлях самопізнання та розвитку, де головним результатом стає високоосвічена, професійна, самодостатня і свідомо особистість.

Основні виміри якості як ціннісного орієнтира відображені в Законі України «Про вищу освіту» де якість вищої освіти – це «сукупність якостей особи з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і обумовлює здатність задовольняти як особисті духовні і матеріальні потреби, так і потреби суспільства» [4]. Отож кінцевим мірилом якості є не сам освітній процес чи обсяг паперових звітів, а трансформація особистості здобувача, формування його світогляду, громадянської позиції та готовності до розв'язання професійних завдань. Коли нормативні вимоги та цілі ЗВО стають внутрішньо прийнятими й усвідомленими всіма учасниками процесу, якість перетворюється із зовнішнього примусу на внутрішній орієнтир і цінність, бо базується на внутрішній потребі всіх учасників освітнього процесу (менеджменту ЗВО, викладачів, здобувачів тощо) до постійного вдосконалення. Формування дієвої внутрішньої системи забезпечення якості – це маркер зрілості та автономії закладу вищої освіти. Сучасна європейська філософія освіти, зафіксована у Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG 2015), пропонує альтернативу «культури контролю» – «культуру якості», передбачає зміну психологічних установок академічної спільноти, оскільки базується на автономії закладу вищої освіти, довірі, прозорості та постійному самовдосконаленні [5].

Інтеграція в європейський освітній простір, орієнтація на європейські стандарти становить свідоме прийняття цінностей європейської академічної спільноти, що забезпечує конкурентоспроможність української освіти на світовому рівні. Якість освіти – безперервний процес розвитку, адаптації та самовдосконалення академічного середовища.

Одним із головних маркерів сприйняття якості як цінності є принцип студентоцентризму, який, по-перше, є практичним проявом цінності, оскільки якісна освіта орієнтована на особистість майбутнього фахівця, його індивідуальну освітню траєкторію, по-друге, володіє як вузькопрофесійними навичками (*hard skills*), так і розвиненими м'якими навичками (*soft skills*): критичним мисленням, емоційним інтелектом, здатністю працювати в команді та готовністю до навчання впродовж усього життя (*lifelong learning*). Такий підхід докорінно змінює рольові моделі в університеті: здобувач перестає бути пасивним об'єктом педагогічного впливу або споживачем освітніх послуг, натомість стає повноправним суб'єктом, партнером та активним учасником освітнього процесу.

Цінність освіти визначається її релевантністю. Якісна вища освіта має не просто реагувати на поточні запити роботодавців, а й випереджати їх, формуючи у студентів здатність до навчання впродовж усього життя та адаптивності в кризових умовах. Якість освіти як найвища цінність та ціннісний пріоритет – це здатність освітньої системи створити безпечний і гнучкий простір, де людина відкриває свій потенціал, навчається критично мислити та формує власну траєкторію розвитку.

Етичним фундаментом якості в освітньому середовищі закладу вищої освіти є академічна доброчесність. Без дотримання принципів чесності, прозорості та взаємоповаги якість втрачає сенс. Академічна доброчесність є базовою цінністю, що формує репутаційний капітал університету та довіру суспільства до його випускників. Прояви академічної недоброчесності (плагіат, фабрикація даних, списування, хабарництво, а також недоброчесне використання генеративного штучного інтелекту без належного посилання) руйнують сутність якості вищої освіти. Формування нульової толерантності до таких явищ – тривалий аксіологічний процес, оскільки дотримання правил доброчесності є питанням власної репутації та гордості як для викладача, здобувача, так і для закладу вищої освіти загалом.

Отже, розуміння якості як засадничої цінності та ціннісного орієнтира вищої освіти вимагає зміни парадигми: від формального виконання нормативів до створення живого, етичного та інноваційного освітнього середовища. Якість, без сумніву, безперервний процес розвитку, адаптації та самовдосконалення академічного середовища і спільна відповідальність держави, університету,

викладача та здобувача. Саме такий підхід здатний забезпечити формування якісного людського капіталу, необхідного для майбутнього повоєнного відновлення та розвитку України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрющенко В., Джура О., Богданова Н. Культура життєтворчості особистість і освіта. «МП Леся», 2017. С. 126.
2. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії: монографія. УНУ ім. Б. Хмельницького. Черкаси, 2008. С. 238.
3. Кремень М. Г. Філософія людиноцентризму в системі сучасних цінностей: Доповідь на церемонії присвоєння титулу доктора Honoris Causa в Академії спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської (м. Варшава, Польща), 24 травня 2023 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. №5(1). С. 1–6.
4. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 37–38. Ст. 2004.
5. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG 2015). Київ: ТОВ «ЦС», 2015. 32 с.

Сергій РИК

*Кандидат філософських наук, доцент,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі,
Переяслав, Україна
ryksm@ukr.net*

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ЦІННОСТІ У СТРУКТУРІ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ

Етика виникла на початку людської цивілізації й до сьогодні залишається предметом гострих теоретичних дискусій між представниками різних філософських шкіл і напрямів. Збагачуючи та розвиваючи духовне життя і гуманітарну культуру суспільства, вона сприяє формуванню нових ідеалів і культурних цінностей, виховує розум і почуття, впливає на зміну звичаїв і традицій цілих поколінь. Унаслідок своєї світоглядної значущості проблема місця і ролі етики та морально-етичних цінностей у системі гуманітарної освіти постійно перебуває в центрі уваги дослідників і має не лише академічне, а й вагомое практичне значення.

Генезис етики органічно перетинався з процесом становлення системи гуманітарної освіти, яка сприяла розвитку свідомості та самосвідомості людини. Як зазначав Е. Левінас – етичний філософ, професор Сорбонни, – у бесідах із Ф. Немо: «Етика являє собою первинну філософію, від якої беруть сенс інші галузі метафізики» [1, с. 11]. Етика виступає своєрідним субстанційним компонентом усвідомлення людиною себе як суб'єкта